

Høgskulen på Vestlandet

Bacheloroppgave

BSO321-H-2021-VÅR-FLOWassign

Predefinert informasjon

Startdato:	30-04-2021 09:00	Termin:	2021 VÅR
Sluttdato:	14-05-2021 14:00	Vurderingsform:	Norsk 6-trinns skala (A-F)
Eksamensform:	Bacheloroppgave		
SIS-kode:	203 BSO321 1 H 2021 VÅR		
Intern sensor:	(Anonymisert)		

Deltaker

Kandidatnr.:	312
---------------------	-----

Informasjon fra deltaker

Antall ord *:	7993
----------------------	------

Egenerklæring *: Ja
Jeg bekrefter at jeg har registrert oppgavetittelen på norsk og engelsk i StudentWeb og vet at denne vil stå på vitnemålet mitt *: Ja

Gruppe

Gruppenavn:	(Anonymisert)
Gruppenummer:	21
Andre medlemmer i gruppen:	Deltakeren har innlevert i en enkeltmannsgruppe

Jeg godkjenner autalen om publisering av bacheloroppgaven min *

Ja

Er bacheloroppgaven skrevet som del av et større forskningsprosjekt ved HVL? *

Nei

Er bacheloroppgaven skrevet ved bedrift/virksomhet i næringsliv eller offentlig sektor? *

Nei

BACHELOROPPGAVE

Den gode relasjonens betydning for
barns medvirkning i barnevernet

The Significance of a Good Relationship
for Children's Participation in Child
Welfare Services

Kandidatnummer 312

Bachelor i sosialt arbeid – BSO321
Fakultet for helse- og sosialvitenskap
Institutt for velferd og deltaking

Dato for innlevering: 14.05.2021

Antall ord: 7993

Jeg bekrefter at arbeidet er selvstendig utarbeidet, og at referanser/kildehenvisninger til alle kilder som er brukt i arbeidet er oppgitt, jf. Forskrift om studium og eksamen ved Høgskulen på Vestlandet, § 12-1.

ABSTRACT

The significance of a good relationship for children's experience of participation in child welfare services

The purpose of this bachelor's thesis is to examine the impact a good relationship can have for children's experience of participating in the decision-making processes in matters that regard them. To consider this problem, I've used the systematic literature review method and based the research on qualitative studies. The research question of this study is: *Which aspects of the relationship between the child and the social worker can be significant for the child's experience of participation in decision-making processes in child welfare services?* The findings will be discussed on the basis of children's rights, Shier's ladder of participation and theory about trust and recognition. The results show that there is a connection between qualities of the relationship, and children's experience of being heard. Characters such as trust, recognition and reciprocity in the relationship have been significant to promote successful participation. The asymmetry in the relationship and the way the social worker views the child, influences the extent to which the child is invited to participate in the decision-making process. The results also implicate that if the power in the relationship is shared between the contact person and the child, it can strengthen their collaboration. Finally, a good relationship between the social worker and the child can be crucial in contributing to more decisions being made in the best interests of the child.

Key words: child, participation, trust, child welfare, decision-making, relationship, recognition, experience

Innholdsfortegnelse

ABSTRACT	2
1. BAKGRUNN	4
1.1 INNLEDNING.....	4
1.2 PROBLEMSTILLING OG AVGRENSNING	6
1.3 OPPGAVENS OPPBYGNING.....	7
2. METODE	8
2.1 VALG AV METODE.....	8
2.2 INKLUSJONS-/EKSKLUSJONSKRITERIER.....	8
2.3 SØKEPROSESSEN	9
2.4 UTVELGELSE AV LITTERATUR OG KILDEKRITIKK.....	9
2.5 ANALYSESTRATEGI	11
2.6 MIN FORFORSTÅELSE	12
3. TEORI	12
3.1. JURIDISKE RAMMER FOR MEDVIRKNING.....	13
3.1.1 <i>Barnets beste</i>	13
3.1.2 <i>FNs barnekonvensjon</i>	13
3.2. SHIERS MEDVIRKNINGSTRAPP FOR BARN	14
3.3 TILLIT I RELASJONER	15
3.4 ANERKJENNELSESTEORI	16
4. FUNN OG ANALYSE	17
4.1 KVALITETER VED GODE RELASJONER SOM KAN FØRE TIL DELTAKELSE	17
4.1.1 <i>Gjensidighet i relasjonen</i>	18
4.1.2 <i>Barrierer og utfordringer for å bygge relasjonen</i>	18
4.2 ANERKJENNELSE HAR BETYDNING FOR BESLUTNINGSPROSESSER	19
4.2.1 <i>Kjærlighet i relasjonen</i>	19
4.2.2 <i>Rettslig anerkjennelse</i>	20
4.2.3 <i>Solidarisk anerkjennelse</i>	21
4.3 UTFORDRINGER MED Å LEGGE TIL RETTE FOR MEDVIRKNING	22
4.3.1 <i>Barnets beste og synet på barnet</i>	22
4.3.2 <i>Støtte barnet til å medvirke</i>	24
5. OPPSUMMERING	25
6. REFERANSER	27
VEDLEGG 1: Dokumentasjon av litteratursøk	
VEDLEGG 2: Tematisk analyse av funn	

Figur 1: Five levels of participation

1. BAKGRUNN

1.1 Innledning

Hvis de hadde gitt meg nok varme og kjærlighet kunne jeg lett ha åpnet meg for dem. De burde ha prata med meg alene, for da kunne jeg fortalt hva som hadde skjedd. Jeg hadde åpnet meg fort og blitt trygg på voksne og meg. Da kunne voksne tatt bedre avgjørelser og jeg kunne fått det mye bedre. (Forandringsfabrikken, 2017, s. 61)

Sitatet over er hentet fra et barn med erfaring fra barneverntjenesten (Forandringsfabrikken, 2017, s. 61). Tema for denne oppgaven er betydningen en god relasjon mellom barnet og kontaktpersonen i barnevernet har for barnets opplevelse av medvirkning. I møte med barneverntjenesten er kontaktpersonen den viktigste voksne for barnet. Kontaktpersoner må ha god kunnskap og kompetanse om hvordan sosiale problemer kan utgjøre en risiko for barns omsorgssituasjon, slik at de kan vurdere hvilken hjelp som kan være hensiktsmessig (FO, u.å). Hvordan barnet blir møtt og hvilken relasjon barnet får til kontaktpersonen er viktig for hvordan barnet opplever hjelpen det får. Barneverntjenesten er til for å sikre at barn får nødvendig hjelp, omsorg og beskyttelse når de trenger det og har gode oppvekstvilkår (barnevernloven, 1992, § 1-1). De siste årene har kjærlighetsbegrepet fått økende plass i barnevernet. 1.juli 2018 ble formålsbestemmelsen i barnevernloven endret til å inkludere at barn skal møtes med *trygghet, kjærlighet og forståelse* (Barne-og familiedepartementet, 2018) etter ønske fra Barnevernproffene (Prop. 169 L (2016-2017), s 20). Dette understreker barnas behov for å bli møtt av voksne som anerkjenner dem og viser dem med varme og omsorg (Barne-og familiedepartementet, 2018).

I sin studie «Kjærlighetens inntreden i barnevernet – en utfordring for den profesjonelle relasjon?» fra 2016 forsket Thrana på kjærlighetens plass i relasjoner i barnevernet. Studien viser at barna føler seg anerkjent og verdsatt når de blir møtt med kjærlighet. Kjærligheten blir sett på som sentralt i relasjonsbyggingen av både barn og voksne. Thrana trekker frem at kjærligheten kan vises gjennom både fysisk og emosjonell nærhet, noe som innebærer en risiko for tillitsbrudd og grenseoverskridelser. Bevissthet og grensesetting er derfor viktige faktorer for å inkludere kjærlighet i den profesjonelle rollen.

Relasjonen til kontaktpersonen er betydningsfull for hvilken mulighet barn har til å medvirke i saker som angår dem. I sosialt arbeid er medvirkning en viktig verdi og det er sentralt i barnevernsarbeid (FO, 2020, s. 4). Fra FNs barnekonvensjon kom i 1989 har det vært et paradigmeskifte i synet på barn fra passive objekter til selvstendige aktører med medvirkningsrett i eget liv (Slettebø & Seim, 2007, s. 24). I dag har barn gjennom barnekonvensjonen artikkel 12 (Barne- og familiedepartementet, 2021) og barnevernloven (1993, §1-6) særskilte rettigheter som tilsier at de skal bli hørt i saker som angår dem. Kontaktpersoner skal legge til rette for at enkeltindivider får muligheten til påvirke eget liv (FO, 2020, s. 4). Likevel blir medvirkning i mange tilfeller dessverre bare brukt som et honnørord med gode intensjoner, men med et stort gap til gjennomføring i praksis (Seim & Slettebø, 2007, s. 15).

I 2020 publiserte Havnen et al. «Å medvirke når barnevernet undersøker», om barnevernets undersøkelsesarbeid. Rapporten viste blant annet at barnevernet generelt bare snakket med 60% av barna i alderen 0-17 år. I studien kom barnas erfaringer frem, gjennom intervjuer med seks barn i alderen 12-17 år. Barna trakk frem at det å bli hørt og møtt med respekt var avgjørende for å etablere en god relasjon med kontaktpersonen (Havnen et al., 2020, s 89). Samtidig erfarte flere av barna at det første møtet med barnevernet var kaotisk og at de ofte fikk lite informasjon om hva kontaktpersonene tenkte å gjøre (Havnen et al., 2020, s 91). Flere av barna fikk svekket tillit til barnevernet. Selv om de ble hørt, var noen av barna usikre og utrygge på om de ville bli misforstått og sa derfor ikke alt de mente til kontaktpersonen. Rapporten viste at det krever tid og ressurser å legge til rette for medvirkning i relasjonen (Havnen et al., 2020, s 91).

Viktigheten av en god relasjon for å fremme medvirkning har også vært funn i andre studier. Seim & Slettebø (2007, s. 71) peker på tre faktorer som barna synes er viktige for medvirkning; at barna opplever god hjelp slik at situasjonen deres har bedret seg, en god relasjon til kontaktpersonen og at barna opplever å bli hørt og trodd på. Overordnet sett viser flere studier at kvaliteten på relasjonen har betydning for hvordan barn opplever å medvirke i barnevernet. Med denne oppgaven ønsker jeg som sosionom å tilegne meg en dypere innsikt i barnas erfaringer med å medvirke samt hvilken rolle relasjonen til kontaktpersonen spiller for at barna blir hørt i sin sak.

1.2 Problemstilling og avgrensning

På bakgrunn av det som ble beskrevet innledningsvis vil jeg i denne bacheloroppgaven undersøke denne problemstillingen:

«Hvilke aspekter ved relasjonen mellom barn og kontaktperson kan ha betydning for barns egen opplevelse av medvirkning i beslutningsprosesser i barnevernet?»

Av hensyn til oppgavens omfang er det nødvendig å foreta noen avgrensninger og avklaringer.

En *god relasjon* er preget av gjensidig tillit og anerkjennelse (Aamodt, 2014, s. 200).

Relasjonen i barnevernet er ofte knyttet til en *kontaktperson*, tidl. saksbehandler (Meld. St.1 (2007-2011), s. 5). I oppgaven forstås relasjon som samhandlingen mellom barn og kontaktperson (Aamodt, 2014, s. 36). Aspektene tillit og anerkjennelse i relasjonen kommer jeg nærmere inn på i kapittel 3 om teori.

Jeg bruker ordet *medvirkning*, ikke brukermedvirkning, for å beskrive barns rett til deltakelse. Det er samme begrep som benyttes i § 1-6 i barnevernloven (1992). Ord som deltakelse, påvirkning, innflytelse og å bli hørt vil alle forstås som medvirkning i oppgaven. Barns medvirkning blir gjort grundigere rede for i kapittel 3 under punkt 3.1 og 3.2.

Barn har rett til å medvirke i alle faser av barnevernet sitt arbeid. Fokuset er ikke på en bestemt fase av barnevernsarbeidet, men avgrenses til *beslutningsprosesser* i barneverntjenesten. I barnevernet består ofte enkeltbeslutninger i å konkludere en undersøkelsessak, å fatte vedtak om hjelpetiltak eller løpende beslutninger som omhandler oppfølgingen av et barn (BarnevernsProffene, 2018, s. 182). Selve kompleksiteten ved beslutningsprosessen vil ikke bli redegjort i oppgaven. Det er likevel viktig å nevne at oppgaven ikke fokusere på akutfasen, som skiller seg fra andre faser i barnevernet, ved at avgjørelser tas spesielt hurtig (Skårstad et al., 2020, s. 145). Fokuset vil dreie seg om relasjonens betydning ved beslutningstaking og barns generelle opplevelser av å medvirke på ulike måter i barneverntjenesten (Kojan & Christiansen, 2016, s. 27).

Medvirkning gjelder både kontaktperson, foreldre og barn i en barnevernssak, men oppgaven har fokus på barnas opplevelser. Videre har jeg valgt å avgrense brukergruppen til barn i alderen 7-18 år, da barn fra de er fylt 7 år har rett til å bli uttalt seg i saker som berører dem (barnevernloven, 1992, § 6-3, 1. ledd).

1.3 Oppgavens oppbygning

Oppgaven består av fem kapitler; Innledning, Metode, Teori, Funn og analyse og Konklusjon.

Innledningsvis er det et sammendrag.

Kapittel 1 er innledningskapittel og redegjør for bakgrunn av tema, tidligere forskning, samt problemstilling og avgrensning av oppgaven.

Kapittel 2 er oppgavens metodekapittel og beskriver hva en litteraturstudie er samt søkeprosessen. Jeg vurderer kritisk litteraturen jeg har benyttet og forklarer hvordan jeg har analysert funnene mine.

Kapittel 3 er et teorikapittel som presenterer lovverk samt teori om medvirkning, tillit og anerkjennelse.

Kapittel 4 presenterer og drøfter funnene fra litteraturstudien. Forskingen på barns medvirkning som brukes i oppgaven blir tematisk presentert og analysert. Samtidig diskuterer jeg betydningen av funnene om hvilke aspekter i relasjonen som fremmer medvirkning, i lys av teori fra kapittel 3.

Kapittel 5 oppsummerer oppgaven og presenterer forslag til videre forskning.

Litteraturliste og vedlegg 1 og 2 kommer bakerst i oppgaven.

2. METODE

I dette kapittelet gjør jeg rede for valg av metode for å besvare oppgavens problemstilling best mulig (Dalland, 2017, s. 54). Hvordan søkene er blitt utført og hvilke kriterier som ligger til grunn for å analysere funnene blir også presentert.

2.1 Valg av metode

Metoden jeg har valgt for oppgaven er en litteraturstudie med en systematisk tilnærming. (Aveyard, 2019, s. 2). Denne metoden egner seg godt til å besvare problemstillingen i oppgaven ved at den gir mulighet til å ha en utforskende tilnærming til barns erfaringer, slik at jeg kan se informasjonen fra forskningen i sammenheng med hverandre (Aveyard, 2019, s. 2). På grunn av tidsbegrensing har jeg ikke mulighet til å samle egne data. For å besvare problemstillingen i oppgaven har jeg valgt ut studier basert på kvalitativ metode. Den kvalitative metoden er egnet for oppgavens formål, som er å gå i dybden og undersøke barns erfaringer av relasjonens betydning og opplevelser av medvirkning i barnevernet (Dalland, 2017, s. 52). I tillegg er metoden hensiktsmessig for å fange opp data som ikke lar seg tallfeste like lett, som å undersøke det særegne ved barns opplevelser (Dalland, 2017, s. 52-53).

2.2 Inklusjons-/eksklusjonskriterier

Aveyard (2019) poengterer viktigheten av å legge en strategi for søkeprosessen for å ha en systematisk tilnærming til litteraturstudie samt å sikre relevant og aktuell litteratur for problemstillingen (s. 73). I søken etter litteratur utformet jeg derfor noen inklusjons- og eksklusjonskriterier som jeg la til grunn for utvelgelsesprosessen. Jeg ønsket å benytte meg av litteratur tilgjengelig i elektroniske databaser og la vekt på at artiklene jeg valgte ut er fagfelleurderte og utgitt i vitenskapelige tidsskrift, for å sikre kvaliteten i forskningen (Dalland, 2017, 153). På grunn av valget av metode måtte forskningen benytte kvalitativ metode, det utelukket kvantitative studier. Barnevernet er et fagområde som er i stadig endring, derfor ønsket jeg bare å inkludere studier som var utført de ti siste årene, slik at litteraturen ikke er utdatert (Dalland, 2017, s. 162). I tillegg valgte jeg bare ut litteratur som gjaldt aldersgruppen 7-18 år, som jeg har bestemt for oppgaven. Litteraturen måtte også fokusere på relasjonen mellom kontaktperson og barnet samt handle om

beslutningsprosesser i barnevernet. På bakgrunn av inklusjonskriteriene ekskluderte jeg litteratur som ikke var fagfellevurdert eller var utgitt før 2011. Siden fokuset er på barns opplevelser ekskluderte jeg litteratur som ikke hadde barnets opplevelse i fokus eller som primært gjaldt barn under 7 år.

2.3 Søkeprosessen

Både Dalland (2017, s. 57) og Aveyard (2019, s. 83) understreker viktigheten av å definere nøkkelord for litteratursøkene. I søkeprosessen benyttet jeg både norske og engelske synonymer av ordene og søkte med nøkkelordene alene og i kombinasjoner ved AND/OR for å få et bredt utvalg av artikler, se vedlegg 1. Ut ifra tematikken jeg har valgt for oppgaven identifiserte jeg ordene *barn, medvirkning, barnevern, beslutning, relasjon, anerkjennelse og erfaring*. På engelsk brukte jeg *child, participation, child welfare, decision making, relationship, recognition og experience*. Før jeg spesifiserte problemstillingen var fokuset mitt i søkeprosessen på ungdom og ettervern, men jeg fant tidlig *relasjon og anerkjennelse* som sentrale begreper i oppgaven og inkluderte ordene i nye søk.

For å sikre et bredt utvalg av forskningslitteratur, gjorde jeg litteratursøk i flere søkemotorer (Aveyard, 2019, s. 87). Jeg valgte ut Google Scholar, Oria, og SocINDEX, da disse databasene har fokus på sosialfaglig vitenskap i publikasjonene. I tillegg benyttet jeg Lovdata for å finne oppdatert lovverk. For å unngå for mange treff valgte jeg alltid «avansert søk» i søkemotorene, begrenset tidsintervallet for søkene innenfor de siste 10 årene og valgte bare fagfellevurderte kilder. I samråd med veileder bestemte jeg meg for å sette en grense for hvor lenge jeg skulle foreta søk før jeg valgte ut litteratur (Aveyard, 2018, s. 87). Søkene ble derfor gjort mellom 17.mars og 13.april 2021 og er dokumentert i et skjema, se vedlegg 1.

2.4 Utvalgelse av litteratur og kildekritikk

I utvelgelsen av litteratur har jeg benyttet Dallands (2017) kildehierarki (s.153). Vitenskapelige tidsskrifter troner øverst på listen etterfulgt av monografier, fag- og forskning rapporter, lærebøker og offentlige publikasjoner (Dalland, 2017, s.153). Selv om listen ikke er en fullstendig fasit, har jeg forsøkt å ha dette i mente i utvelgelsen av litteratur. I tillegg tok jeg i bruk de overnevnte inklusjons- og eksklusjonskriteriene og valgte ut fire

vitenskapelige forskningsartikler til litteraturstudien. Aveyard (2019) legger til grunn noen spørsmål for kritisk vurdering av litteraturen som jeg har brukt for å vurdere artiklene jeg har valgt ut (s. 108). Spørsmålene handler om hvor informasjonen er funnet, hvordan jeg kan vite at kvaliteten er god, tidspunkt for utgivelse, hva funnene er, hvem er forfatteren og hvorfor er litteraturen skrevet. For eksempel valgte jeg å inkludere «Children's encounters with professionals – recognition and respect during collaboration» av Husby, Kiik & Juul (2019), fordi studien nylig er utgitt og funnene samsvarer med problemstillingen i oppgaven.

Jeg brukte Google Scholar for å søke bredt etter rapporter og utredninger på temaet jeg ønsket å undersøke. Fra litteratursøket 17.mars valgte jeg ut van Bijleveld et al.s (2015) studie «Children's and young people's participation within child welfare and child protection services: a state-of-the-art review». Jeg tok i bruk «snøballmetoden» ved å gå inn i Havnen et al.s (2020) femte delrapport om barn og foreldres medvirkning i undersøkelsesarbeidet i barneverntjenesten «Å medvirke når barnevernet undersøker», og undersøke kildene som har blitt brukt og har relevans for min oppgave (Aveyard, 2019, s. 89). Van Bijleveld et al. s (2015) artikkel er en litteraturstudie, hvilket er gagnlig for å gi et helhetsbilde over tematikken. Studien dreier seg ikke bare om Norge, men også om Storbritannia og Australia og generelle trekk i barnevernsarbeid. Selv om barnevernet er organisert forskjellig, Storbritannia og Australia har en tilnærming om å beskytte barnet, mens Norge har en familie-systemisk tilnærming, er det ikke gjort forskjell på studiene, da resultatene har vært samsvarende. Fordi Havnen et al.s (2020) inkluderte van Bijleveld et al. I sin delrapport, regner jeg det som et kvalitetsstempel for studien. Studien er utført innen de ti siste årene og funnene understreker barns erfaringer av viktigheten av en positiv relasjon til kontaktpersonen.

Fra et søk på SocINDEX 22.mars valgte jeg ut «Partnerships with children in child welfare: The importance of trust and pedagogical support» av Husby, Slettebø & Juul (2018). Det er en undersøkende studie gjennomført i 2013-2014. Studien bygger på kvalitative, semi-strukturerte intervjuer med 10 barn i alderen 9-17 år om deres erfaringer med samarbeid med kontaktpersoner og hvordan kontaktpersoner kan legge til rette for barns deltakelse. Intervjuene har en narrativ tilnærming med åpne og reflekterende spørsmål for å få frem barnas fortellinger. Forfatterne av studien har medvirket i flere forskningsprosjekter om

barns erfaringer fra barneverntjenesten, hvilket styrker deres pålitelighet. Husby, Slettebø & Juuls (2018) artikkel undersøker medvirkning i flere steder enn bare barneverntjenesten, noe som gjør at den best leses i sammenheng med studier som er spesifikt rettet mot barneverntjenesten. Dette er tatt i betraktning i analysen av funnene.

30.mars foretok jeg et litteratursøk på SocINDEX hvor jeg fant Sæbjørnsen & Willumsens (2015) studie «Service user participation in interprofessional teams in child welfare in Norway: vulnerable adolescents' perceptions». Studien er gjennomført ved kvalitative, semi-strukturerte intervjuer av fem barn i alderen 13-16 år. Fokuset dreier seg om barnas opplevelser av deltakelse i tverrfaglige team, ansvarsgrupper, og deres erfaring med beslutningsprosesser. Forskningsspørsmålet undersøker om deltakelse i slike team kan bidra til å styrke barnas opplevelse av medvirkning. Studien er basert på et lite antall deltakere, og kan derfor ikke generaliseres. Men når denne studien leses sammen med de andre refererte studiene, bidrar den til et utviklende kunnskapsgrunnlag for barnevernspraksis. Det er derfor grunner til å tro at den genererte kunnskapen er av overførbarhetsverdi til lignende sammenhenger.

Etter et søk på Oria 6.april fant jeg «Children's encounters with professionals – recognition and respect during collaboration» av Husby, Kiik & Juul (2019). Det er et kvalitativt forskningsprosjekt som undersøker barns erfaringer med anerkjennelse i samarbeidsprosesser med fagfolk. Studien er basert på en narrativ analyse av barns fortellinger om erfaringer med det norske velferdsapparatet. Opprinnelig ble 15 barn spurt om å delta, men bare 10 barn deltok. Hensikten var å identifisere suksessfaktorer og utfordringer ved samarbeid i tjenester som involverer barn. En bemerkning i forbindelse med litteraturstudien i oppgaven, er at studien ikke bare fokuserer på barneverntjenesten. Resultatene bør derfor ikke tolkes alene, men ses i sammenheng med annen litteratur. Studien er likevel relevant fordi barnas opplevelser er i fokus, samt at funnene dreier seg om relasjonens betydning for barnets medvirkning i beslutningsprosesser.

2.5 Analysestrategi

For å analysere funnene fra litteratursøkene har jeg benyttet Aveyards (2019) tematiske analysestrategi (s. 141). Strategien er tilfredsstillende for å analysere litteraturen jeg har

valgt ut, fordi den gir en enkel og god oversikt over gjennomgående temaer (Aveyard, 2019, s, 145). Først studerte jeg hovedfunnene i publikasjonene for å identifisere hvilke temaer som var sentrale. For å være sikker på at temaene ble belyst best mulig leste jeg igjennom tekstene flere ganger og merket meg gjennomgående emner. Resultatene ble registrert i en tabell for å systematisere hvilke temaer som var gjennomgående i flere av tekstene, se vedlegg 2. Den tematiske fremstillingen gjorde det lettere å se sammenheng i litteraturen og sikre at temaene reflekterer problemstillingen i oppgaven (Aveyard, 2019, s, 142). Deretter gjentok jeg prosessen og kodet, omformulerte og sammenlignet temaene i litteraturen slik at det ble det tydelig hvordan studiene henger sammen og på hvilke områder resultatene er motstridende, slik at styrkene og svakhetene til litteraturen ble tydeligere (Aveyard, 2019, s, 144).

2.6 Min forforståelse

Det er viktig å understreke at jeg som forsker har en forforståelse av barns medvirkning i barnevernet som gir meg briller som kan påvirke hvordan jeg tilnærmer meg litteraturen, samt hvilke funn jeg bemerker meg og hvordan jeg tolker disse (Dalland, 2017, s. 198).

Diskursen ved både utdanningsstedet mitt og barneverntjenesten jeg hadde praksis i er at barns medvirkning er bra og nødvendig i barnevernets arbeid. Av litteraturstudien forventet jeg å finne at barn ønsker å medvirke, og at dette prioriteres i barnevernets arbeid. Jeg antok også at en god relasjon mellom barnet og kontaktpersonen påvirker barnets opplevelse av medvirkning i positiv grad. Forforståelsen min har antakelig preget søkeprosessen både i valg av søkeord, i utvelgelsen av funn og analysen av disse. Til tross for dette ønsker jeg ikke å lete etter det som bekrefter mine antakelser, men også det som kan utfordre og avkrefte det jeg har forventet å finne (Dalland, 2017, s. 58).

3. TEORI

I dette kapittelet skal jeg forklare teori som vil gi en forståelse av relasjonens betydning for barns medvirkning i oppgaven. Teorien danner bakteppet for å drøfte funnene i lys av problemstillingen.

3.1. Juridiske rammer for medvirkning

Tanken om at barn er selvstendige aktører i eget liv og dermed har rett til å delta og bli hørt er grunnleggende i både barnekonvensjonen og barnevernloven (Bunkholdt & Kvaran, 2015, s. 46).

3.1.1 Barnets beste

Et grunnleggende prinsipp i norsk barnevernsarbeid er hensynet til barnets beste, som er nedfelt i § 4-1 i barnevernloven (1992) og barnekonvensjonens artikkel 3 (Bunkholdt & Kvaran, 2015, s. 46). Barns rettigheter som selvstendige rettssubjekter er ytterligere styrket i Grunnlovens § 104 (1814), som ble vedtatt i 2014. Etter § 104 (Grunnloven, 1814) skal barnets beste være et hensyn i alle handlinger og beslutninger som berører barn. Hva som er barnets beste er komplekst, da det bygger på både skjønnsmessige, juridiske og faglige vurderinger (Bunkholdt & Kvaran, 2015, s. 27). Barnets beste varierer ut ifra ulike situasjoner, og må derfor vurderes individuelt i for hvert enkelt barn. Barns medvirkning skal bidra til å styrke barnets posisjon i beslutningsprosessen og bidra til at barnevernansatte fatter beslutninger til barnets beste (Bunkholdt & Kvaran, 2015, s. 50).

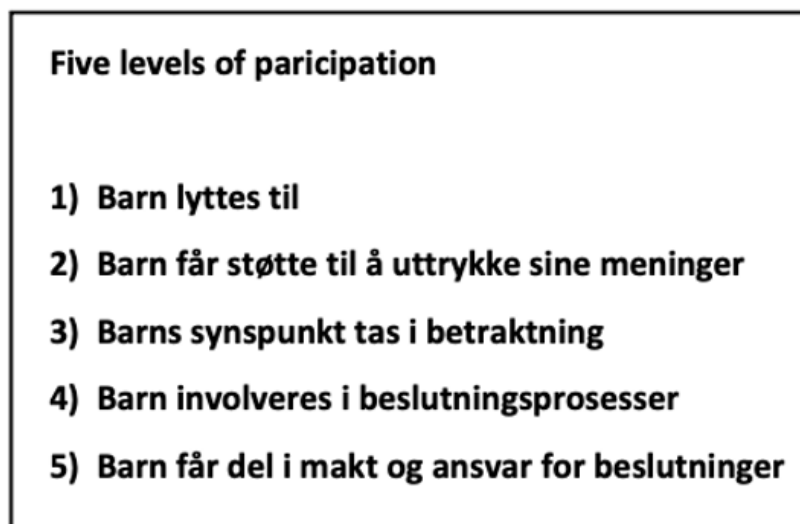
3.1.2 FNs barnekonvensjon

FNs barnekonvensjon ble vedtatt i 1989 som et vern for barn fra 0-18 år for å sikre deres menneskerettigheter (Bunkholdt & Kvaran, 2015, s. 45). Konvensjonen ble ratifisert av Norge i 1991, og med det forpliktet Norge seg til ansvaret om å sikre rettighetene konvensjonen fastsetter (Barne- og familiedepartementet, 2021). I 2003 ble den en del av norsk lov (Bunkholdt & Kvaran, 2015, s. 46). Barnekonvensjonen bygger på prinsippene om «de tre P-ene»; provision (forsørgelse), protection (beskyttelse) og participation (deltakelse). Artikkel 12, 13, 14, 15 og 17 i barnekonvensjonen har alle nedfelt barns rett til medvirkning (Strandbu & Vis, 2016, s. 146). I artikkel 12 heter det at barn skal garanteres å fritt gi uttrykk for sine synspunkter og at disse skal vektlegges i samsvar med barns alder og modenhet (Bunkholdt & Kvaran, 2015, s. 47). Denne retten blir utdypes i § 3 i forskrift om medvirkning og tillitsperson (2014), og både forvaltningslovens § 17 (1967) og barnelovas § 31 (1981) er bestemmelser som gir barn rettigheter til å medvirke. Medvirkningen handler om at barn skal bli gitt tilstrekkelig og tilpasset informasjon og at den skal formidles til dem på en god

måte. I tillegg skal barna bli gitt mulighet til innflytelse og bli tatt på alvor (Bunkholdt & Kvaran, 2015, s. 50).

3.2. Shiers medvirkningstrapp for barn

Shiers (2001) medvirkningstrapp er tilpasset barnedeltakelse og er nyttig for å beskrive forskjellige aspekter ved barns medvirkning. Modellen bygger på Harts medvirkningsstige for ungdomsdeltakelse (Hart, 1992) som er en bearbeidelse av Arnsteins medvirkningsstige (Arnstein, 1969). Medvirkningstrappen til Shier har fem nivåer av medvirkning, og skiller seg fra Harts medvirkningsstige ved å utelukke de tre nederste trinnene som innebærer ikke-deltakelse; manipulering, skindeltakelse og symbolsk deltakelse. Disse tre trinnene er viktige for å eksponere tilfeller av falsk deltakelse (Shier, 2001, s. 110). Ved å utelukke trinnene fungerer Shiers modell som en guide (Shier, 2006, s. 18) som viser progresjonen i deltakelse og synliggjør hvordan voksne trinn for trinn kan støtte barn til økt medvirkning (Backe-Hansen, 2011, s.14). Hvert nivå har tre organisatoriske forpliktelser; å åpne for at barnet kan medvirke (opening), at det blir gitt en mulighet for medvirkning (opportunity) og at det foreligger en forpliktelse for involvering (obligation). Dette ansvarliggjør kontaktpersonen til å legge til rette for medvirkning samt å reflektere over barnets medvirkning på alle fem nivåene av involveringsprosessen. På den måten kan hva som er neste steg for å øke deltakelsesnivået identifiseres (Backe-Hansen, 2011, s. 14).

Figur 1. Five levels of participation. Figuren bygger på Harts medvirkningsstige tilpasset ungdomsdeltakelse basert på Arnsteins medvirkningstrapp. Av Shier, 2001

(<http://web.a.ebscohost.com/galanga.hvl.no/ehost/pdfviewer/pdfviewer?vid=1&sid=927424f1-bb0b-4f6e-a9c3-43c0b81019f1%40sdc-v-sessmgr03>)

På det første nivået blir barnet lyttet til (Shier, 2001, s. 110). Dette forutsetter at barnet selv tar initiativ til å snakke, og krever bare at den voksne er klar for å lytte. Nivå to innebærer at barnet er avhengig av en voksen som legger til rette for at det blir hørt. Fra nivå tre skal barnets synspunkt tas i betraktning i beslutningsprosesser, slik at barnets juridiske rettigheter for medvirkning oppfylles. Likevel markerer det fjerde nivået et skille for medvirkning, der barnet går fra å være en passiv deltaker kontaktpersonen rådfører seg med til å bli invitert inn som en aktiv deltaker i beslutningsprosessen. Shier (2001) argumenterer for at det er på dette nivået barnet får reell mulighet til å medvirke. Forskjellen mellom nivå fire og fem er at på det femte nivået blir beslutningsmakten delt mellom barnet og kontaktpersonen, slik at maktforskjellen blir mindre fremtredende. Dette innebærer også at barnet deler ansvaret for beslutningene som fattes. Shier (2001) understreker at modellen ikke skal brukes for å presse barn til å ta ansvar de ikke ønsker, men heller hjelpe kontaktpersonen til å støtte barnet til beslutninger og dele makt og ansvar. Kontaktpersonen utfordres til å tenke igjennom egen praksis og hvilke muligheter barn gis til reell medvirkning.

3.3 Tillit i relasjoner

Kvaliteten på en relasjon mellom kontaktperson og barn er viktig for utfallet av samarbeidet dem imellom (Aamodt, 2014, s. 41). Tillit er en avgjørende faktor for å etablere en god relasjon (Aamodt, 2014, s. 78), men det tar tid å skape trygghet og bygge tillit (Aamodt, 2014, s. 200). Grimen (2008) beskriver tillit i relasjoner som at en tillitsgiver, i god tro, gir noe til en annen persons varetekt (s. 198). Et av de fremste kjennetegnene på tillit er dermed trygghet og fraværet av forholdsregler. Tillit er ikke basert på følelser, men dersom man opplever tillitsbrudd, av for eksempel svik i tillitsrelasjonen, kan tilliten brått bli revet bort og det kan skape store følelsesmessige reaksjoner hos den som ble sveket (Grimen, 2009, s. 49). Mistillit er ikke motsatsen til tillit, men bygger ofte på negative erfaringer fra tidligere og er vanskelig å endre (Grimen, 2009, s. 94). Det hindrer godt samarbeid (Grimen, 2009, s. 94).

Ifølge Grimen (2008) skiller tilliten til profesjonelle seg fra andre relasjoner, da den henger tett sammen med trygghet på den profesjonelles kompetanse (s. 200). Relasjonen mellom en kontaktperson og et barn i barnevernet asymmetrisk, da kontaktpersonen har kunnskap

som barnet ikke har, og derfor mulighet til å definere situasjonen. Tilliten mellom barnet og kontaktpersonen handler om gjensidighet der kontaktpersonen også anerkjenner barnet og respekterer synspunktene det har (Aamodt, 2014, s. 200). Gjensidigheten handler om at begge parter tar del i kommunikasjonen, samtidig som kontaktpersonen alltid bærer hovedansvaret (Aamodt, 2014, s. 200). Kontaktpersonen må stole på at det barnet forteller er sant, slik at riktig beslutning kan bli fattet (Grimen 2008, s. 198). Samtidig gjør barnet seg sårbar i situasjonen ved å stole på kontaktpersonen (Grimen, 2009, s. 63). Tilliten gjør samarbeidet mellom barnet og kontaktpersonen lettere, fordi det gir kontaktpersonen frihet til å handle og barnet slipper å bruke krefter på å bekymre seg over hvilke beslutninger kontaktpersonen vil fatte (Grimen, 2009, s. 75).

3.4 Anerkjennelsesteori

Anerkjennelse handler om å se og verdsette andre (Aamodt, 2014, s. 216). Axel Honneths (2007) anerkjennelsesteori bygger i stor grad på Hegels anerkjennelsesteori og Meads sosialpsykologi (s. 101). Ifølge Honneth (2007) er anerkjennelse et relasjonelt begrep (s. 104). Anerkjennelse forutsetter gjensidighet i relasjonen der to personer både bekrefter hverandres selvstendighet og mulighet til å påvirke (Skjefstad, 2012, 66). I barnevernfaglig kontekst innebærer det at kontaktpersonen er villig til å være åpen og la seg påvirke av barnet, i tillegg til å ha evnen til å vise respekt og aksept for barnet (Skjefstad, 2012, 66). For å fullt ut forstå hva anerkjennelse er, må man også definere krenkelse, som er motstykket til anerkjennelse. Anerkjennelse kan bidra til å utvikle identitet og positiv selvfølelse, mens en krenkelse hindrer mennesker til å utvikle en helhetlig identitet og ødelegger muligheten for selvrealisering (Skjefstad, 2012, 57).

I anerkjennelsesteorien identifiserer Honneth tre former for anerkjennelse; kjærlighet, rettigheter og solidaritet (Skjefstad, 2012, 58). Kjærlighetsanerkjennelsen rommer en emosjonell form for anerkjennelse som møter behovet for trygghet og omsorg (Honneth, 2007, s. 104). Kjærligheten er inngangen i relasjonen og kjennetegnes av å bli sett og hørt av en annen person (Skjefstad, 2012, 59). Behovet for kjærlighet kan være stort hos mennesker som tidligere har opplevd krenkelser som har svekket deres selvtillit (Skjefstad, 2012, 60). Når de blir møtt med kjærlighet, kan det styrke selvtilliten deres og videre muligheten til å uttrykke egne ønsker og kjenne på kontroll over eget liv.

Honneths (2007) andre form for anerkjennelse er rettigheter, som er viktig for selvfølelsen (s. 116). Gjennom lovfestede rettigheter blir et menneske anerkjent som selvstendig og blir gitt respekt. Mennesker som fratras rettigheter eller diskrimineres kan oppleve seg krenket (Skjefstad, 2012, 61). Autentisk anerkjennelse krever at det er frihet i relasjonen slik at partene opptrer som likeverdige og kompetansen deres kan utfylle hverandre, istedenfor at dominansen ligger hos den ene (Skjefstad, 2012, 62). Solidaritet er den siste anerkjennelsesformen Honneth beskriver (Skjefstad, 2012, 63). Det er viktig for den subjektive verdigheten og selvaktelsen til et menneske å bli møtt med positive reaksjoner for egenskaper, verdier og kompetanse. Hvis man for eksempel opplever forakt for interessene sine, kan det føre til følelser av skam eller mindreverdighet (Skjefstad, 2012, 64).

4. FUNN OG ANALYSE

I dette kapittelet vil jeg presentere hovedfunnene fra litteraturstudien for å besvare oppgavens problemstilling. Resultatene blir presentert kategorisk etter funnene fra den tematiske analysen.

4.1 Kvaliteter ved gode relasjoner som kan føre til deltakelse

Relasjonen mellom barnet og den voksne er den viktigste suksessfaktoren for å fremme deltakelse (van Bijleveld et al., 2015). Husby, Slettebø & Juul (2018) undersøkte i sin studie barns erfaringer av medvirkning. Barna beskriver sentrale egenskaper for å bygge tillitsfulle relasjoner til voksne. De ønsker kontaktpersoner som lytter til problemene deres, legger merke til hvordan de har det, viser empati, forstår og anerkjenner dem og er ærlige om sine egne liv, slik at relasjonen blir gjensidig (Husby, Slettebø & Juul, 2018). Dette bekreftes av resultatene i studien til van Bijleveld et al. (2015) og studien til Husby, Kiik & Juul (2019). På spørsmål om hva som kjennetegner en «god» kontaktperson svarer en jente at hun føler seg genuint sett, tatt hånd om og anerkjent (Husby, Kiik & Juul, 2019). Den gjensidige respekten styrker tilliten til kontaktpersonen.

Studier viser at tillit er en avgjørende kvalitet for å utvikle en god relasjon (Husby, Slettebø & Juul, 2018; Sæbjørnsen & Willumsen, 2015). Barn er villige til å gå inn i relasjonen med

kontaktpersonen, men er avhengige av å vite at det er trygt å gi den voksne tillit (Sæbjørnsen & Willumsen, 2015). I formålsbeskrivelsen til barnevernloven (1992, § 1-1) blir det fremhevet som grunnleggende i barnevernsarbeid at barn skal møtes med trygghet. Tilliten bygges når kontaktpersonen er villig til å gå inn i en nær relasjon til barnet (Husby, Slettebø & Juul, 2018). Dette samsvarer med Grimens (2008) tilnærming til tillit, der tillit krever at man kan stole på den andre. I profesjonelle relasjoner gjør barnet seg sårbar når det forteller om livet sitt (s. 200). Det er viktig at barnet opplever at konteksten er trygg, da kan relasjonen anses som mer enn et kontaktpunkt mellom dem.

4.1.1 Gjensidighet i relasjonen

Gjensidighet er et overlappende kjennetegn på hva som fremmer tillit (Husby, Slettebø & Juul, 2018) og anerkjennelse i relasjonen (Husby, Kiik & Juul, 2019). Funnene indikerer at aspektene som utgjør en god relasjon er komplekse. Dette var uventet å finne, da jeg ikke var klar over hvor avgjørende kvaliteten på relasjonen faktisk er. Ved å ta et nærmere blikk på egenskapene barna beskriver, kan det tolkes som at kvaliteten på relasjonen til kontaktpersonen er viktig for dem (van Bijleveld et al, 2015). Kanskje barnas ønske om gjensidighet er et behov for å utligne noe av asymmetrien i maktforholdet mellom barn og kontaktperson (Grimen, 2008, s. 200)? Shiers (2001) medvirkningstrapp belyser hvordan barnet og kontaktpersonen kan opptre som likeverdige partnere jo mer beslutningsmakten fordeles mellom dem. Dette avhenger av at kontaktpersonen er villig til å forplikte seg til å legge til rette for barnets deltakelse og barnet rom for å medvirke når beslutninger skal fattes. Er relasjonen preget av gjensidig tillit, kan det bli lettere for barnet å snakke åpent (Aamodt, 2014, s. 200).

4.1.2 Barrierer og utfordringer for å bygge relasjonen

Til tross for at barna mener at en positiv relasjon til kontaktpersonen er viktig, viser resultatene fra både Husby, Slettebø & Juuls (2018) og Sæbjørnsen & Willumsens (2015) studie at de fleste barna ikke opplever dette. Barna i van Bijleveld et al.s (2015) studie mener at en dårlig relasjon er den største barrieren for medvirkning. Hyppig skifte i kontaktperson, liten tid og stor arbeidsmengde er faktorer som fører til at relasjonen ikke blir prioritert og at barnas meninger blir underordnet (van Bijleveld et al., 2015). Fra resultatene i Sæbjørnsen & Willumsens (2015) studie fremkom det også at det likevel ikke var en vanlig praksis å

prioritere å bygge tillit. Det overrasket meg at den gode relasjonen ikke blir prioritert høyere i barneverntjenesten, når vi ser funnene som belyser hvor viktig denne er. Man kan stille spørsmål om travelhet hindrer at tillit bygges (Aamodt, 2014, s. 200). I en travel barneverntjeneste der viktigheten av tillit blir nedprioritert på grunn av faktorer som mange arbeidsoppgaver og stadig bytte av kontaktperson (van Bijleveld et al., 2015), kan konsekvensen være at hyppig beslutningstaking går på bekostning av barnas erfaring av trygghet i relasjonen til kontaktpersonen.

Som nevnt innledningsvis forteller barna i Havnen et al.s (2020) studie at mangelen på informasjon og åpenhet gjorde at de ikke fikk tillit til kontaktpersonen (s. 91). Barna opplevde ikke at de fikk nok tid til å utvikle trygghet i relasjonen i starten, slik at det ble vanskelig for dem å åpne seg om hva de ønsket barnevernet skulle gjøre i deres situasjon. En innvending til dette er om barnas forventninger til tillit i relasjoner ikke er forenelige med utøvelsen av profesjonen til kontaktpersonen. Dersom det er kort tid til en beslutning skal fattes eller det er vanskelig å imøtekomme systemkrav som skal oppnås for å fatte en beslutning, er det er ikke sikkert det er mulig å sette av tid til å bygge tillit (Vagli, 2014, s. 100). Samtidig kan Grimens (2009) syn på mistillit bidra til å vise viktigheten av å bruke tid på å etablere en god relasjon (s. 94). Mangelen på tillit kan være vanskelig å endre, og er en hindring for et godt samarbeid (Grimen, 2009, s. 94). Det kan argumenteres for at det bør ytterligere prioriteres å skape denne gode relasjonen, siden funnene i studiene er samstemte i hvor viktig tillit er for barns opplevelse av medvirkning. Kanskje vil beslutningene også oppleves bedre for barn dersom de får mulighet til å medvirke i avgjørelser som gjelder deres hverdag.

4.2 Anerkjennelse har betydning for beslutningsprosesser

Anerkjennelse har betydning for kvaliteten på relasjonen (Honneth, 2007, s.104). Når barn ikke opplever å bli møtt med anerkjennelse fra kontaktpersonen, kan det være ødeleggende for deres relasjon (Sæbjørnsen & Willumsen, 2015).

4.2.1 Kjærlighet i relasjonen

I likhet med at tillit fremmes av nærhet i relasjonen, er barnets behov for anerkjennelse gjennom kjærlighet gjennomgående i litteraturen. Kjærlighetsanerkjennelsen er ofte

inngangen i relasjonen og kan gi barnet trygghet i en vanskelig situasjon (Skjefstad, 2012, 59). Et barn i studien til Sæbjørnsen & Willumsens (2015) fortalte at kjærligheten fra kontaktpersonen var viktig for å få selvtillit til å delta i beslutningsprosesser. Som nevnt i barnevernlovens § 1-1 (1992) skal barn møtes med kjærlighet. Utøvelse av kjærlighet i relasjonen er dermed en del av barnevernets mandat. Samtidig kan kjærlighet være vanskelig å definere, og likeså utfordrende å bevise at finner sted, fordi det oppleves så subjektivt (Prop. 169 L (2016-2017), s 22). Thrana (2016) trekker i sin studie linjer mellom kjærlighet og anerkjennelse, og peker på at barn føler seg verdsatt når kontaktpersonen viser kjærlighet i relasjonen. Dette bekreftes også av resultatene i studien til Husby, Kiik & Juul (2019) som fant at kontaktpersonen må opptre som en kjærlig forelder, til tross for rollen som profesjonell. Det var uventet å finne at kjærligheten i relasjonen er så viktig for barnets opplevelse av medvirkning som funnene tilsier. Honneths (2007) beskrivelse av anerkjennelsesformen kjærlighet kan bidra til å forklare hvordan kjærligheten møter behovet barnet har for trygghet og styrker deres mulighet til å medvirke. Ifølge Honneth vil møtet med kjærlighet styrke barnets selvsikkerhet til å uttale seg om sine behov i en beslutningsprosess. Dette har spesielt betydning for barnet dersom det tidligere har opplevd svekket selvtillit etter erfaringer med å ikke bli hørt (Skjefstad, 2012, 60).

Selv om kjærlighet kan fremme trygghet i relasjonen, i likhet med tillit, kan det være vanskelig for en kontaktperson å vite hvor nært man skal nærme seg barnet. Thrana (2016) påpeker at det er viktig å være bevisst på at kjærligheten innebærer en mulighet for tillitsbrudd. Tydelig grensesetting er derfor viktig for å inkludere kjærlighet i den profesjonelle relasjonen. I møte med barnas erfaringer kan det argumenteres for at kjærligheten bør strekke seg lengre en man tror, fordi barn har et stort behov for å bli møtt med kjærlighet og trygghet (Prop. 169 L (2016-2017), s 20). Dette kan sees i sammenheng med at barna i studien til Husby, Kiik & Juul (2019) mener det er viktig at kontaktpersonene viser anerkjennelse gjennom kjærlighet og omsorg, uansett hvilken beslutning som blir fattet.

4.2.2 Rettslig anerkjennelse

Nøkkelelementer som fremmer barns opplevelse av anerkjennelse er at de får tilstrekkelig informasjon og åpenhet i beslutningsprosessene og får vite hvilke rettigheter de har til å

medvirke (Sæbjørnsen & Willumsen, 2015). Ønsket om å få informasjon samsvarer med hensikten for barnas rett til medvirkning etter FNs barnekonvensjon, og handler om deres rett til å bli anerkjent som et selvstendig individ (Bunkholdt & Kvaran, 2015, s. 50). Barn har et rettsvern som skal sørge for deres rettigheter til å medvirke (Barne- og familiedepartementet, 2021). Det er dermed ikke likegyldig hvilken informasjon barnet får eller på hvilken måte den formidles til dem, men barnet må bli tatt på alvor slik at de får mulighet til å ha innflytelse på beslutninger barnevernet skal fatte (Bunkholdt & Kvaran, 2015, s. 50). Dette bekreftes av Honneths anerkjennelsesteori som viser at barn har rett til respekt i møte med barneverntjenesten, uavhengig av hvilken makt og status de har (Husby, Kiil & Juul, 2019).

En gutt i studien til Sæbjørnsen & Willumsen (2015) opplevde at han ikke ble møtt med genuin respekt fra kontaktpersonen. Erfaringen var ødeleggende for selvrespekten hans og han opplevde at han ikke fikk medvirke, til tross for at han ønsket det. Når barn opplever slike krenkelser i relasjonen, er de ikke bare ødeleggende for samarbeidet der og da, men kan også påvirke barnets frimodighet til å medvirke i fremtiden (Sæbjørnsen & Willumsen, 2015; Havnen et al., 2020, s 89). I motsetning til dette, kan barn oppleve å bli anerkjent gjennom å få frihet til å være en likeverdig part i beslutningsprosessen og dermed få mulighet til å influere sin egen situasjon (Husby, Kiik & Juul, 2019). Dette kan forstås med Honneths anerkjennelsesteori, som peker på at opplevelser av anerkjennelse har en positiv betydning for hvordan barnet utvikler sin identitet (Skjefstad, 2012, 57). Funnet til Sæbjørnsen & Willumsen (2015) samsvarer med dette, og viser at beslutningene som tas når barn opplever å delta i beslutningsprosessen har potensiale til å påvirke barnas helse og generelle tilfredshet.

4.2.3 Solidarisk anerkjennelse

Det er viktig for barn å definere problemet sammen med kontaktpersonen, for å føle seg anerkjent (van Bijleveld et al., 2015). Barn ønsker mulighet til å si noe i de sakene som er betydningsfulle for dem. Beslutninger som bare baserer seg på informasjon og rådgøring med barnet, uten at de har en reell mulighet til å medvirke, oppleves mindre til hjelp for barnet i ettertid enn beslutninger der barnet medvirket. Dette kan også gi negative følger for barnet, som blant annet lav selvtillit, følelse av hjelpeløshet, frustrasjon og desperasjon (van

Bijleveld et al., 2015). I følge Honneth (2007) er det viktig å sikre at barnet opplever positiv respons på den kompetansen det har. Når kontaktpersonen ikke tar del i barnets problemer og på den måten viser solidaritet, kan det føle seg ekskludert (Husby, Kiik & Juul, 2019). En gutt fortalte om en «dårlig» kontaktperson som kommuniserte på en måte som var devaluerende og hele tiden så etter feil (Husby, Kiik & Juul, 2019). Han opplevde at samtalene ikke var produktive, fordi han og kontaktpersonen ikke utviklet felles forståelse og mål. For et barn kan en slik erfaring oppleves som en krenkelse som svekker selvfølelsen og gir en opplevelse av mindreverdighet (Skjefstad, 2012, 64).

4.3 utfordringer med å legge til rette for medvirkning

Barn og voksne har ofte ulike syn på hva medvirkning innebærer (van Bijleveld et al., 2015). Som nevnt tidligere ønsker barnet å være med å definere problemet sammen med kontaktpersonen, for at beslutningen skal oppleves vellykket for dem (van Bijleveld et al., 2015). I tillegg ønsker de støtte i samarbeidet med kontaktpersonen (Husby, Kiik & Juul, 2019).

4.3.1 Barnets beste og synet på barnet

Barnekonvensjonens artikkel 12 og barnevernloven viser begge at barns medvirkning og barnets beste henger nøye sammen (Bunkholdt & Kvaran, 2015, s. 46). Barn har sterke rettigheter som sørger for at de skal ha en stemme i beslutninger som angår dem, samtidig skal avgjørelsene som tas være til deres beste (Grunnloven, 1814, § 104). I kraft av posisjonen som beslutningstaker, har kontaktpersonen ansvar for å legge til rette for barnets medvirkning etter hva som vurderes som barnets beste (barnevernloven, 1992, § 4-1). Dermed har kontaktpersonene en forpliktelse til å se helheten i beslutninger som gjelder hvert enkelt barn (Bunkholdt & Kvaran, 2015, s. 27). Den skjønnsmessige vurderingen, er ikke alltid enkel. I møte med barnevernet har ikke barna de samme forpliktelsene som kontaktpersonen har (Husby, Kiik & Juul, 2019). I likhet med Honneths (2007) anerkjennelsesteori skal barn bli anerkjent som selvstendige aktører. Samtidig må kontaktpersonen sikre barnets rett til beskyttelse (barnevernloven, 1992, § 1-1). Dermed står kontaktpersonen ovenfor en skjønnsmessig vurdering om når det er til barnets beste å medvirke eller ikke.

Studier viser at kontaktpersonens syn på barnet kan henge sammen med hvilken innflytelse barn får på beslutninger. Voksne ser ofte på barn som sårbare og ikke i stand til å medvirke (van Bijleveld et al., 2015). Tanken om at barn er selvstendige aktører i eget liv og dermed har rett til å medvirke og bli hørt, er grunnleggende i både barnekonvensjonen og barnevernloven (Bunkholdt & Kvaran, 2015, s. 46). Barn opplever det imidlertid vanskelig å medvirke når kontaktpersoner ikke inkluderer eller anerkjenner dem som reelle samarbeidspartnere i beslutningsprosessene (Husby, Kiik & Juul, 2019).

Forandringsfabrikken satte i Stortingsmelding nr. 1 (2007-2011, s. 10) ord på barnas ønske om å være en samarbeidspartner med kontaktpersonen, heller enn at den voksne har makt over dem. På den måten kan barn og voksne bestemme sammen. Eide (2016) peker på begrepet reell medvirkning og problematiserer hvordan en person kan oppleve å ha medvirket, uten å egentlig ha hatt en reell innflytelse (s. 33). For barn er dette en viktig bemerkning, siden maktforholdet i relasjonen i utgangspunktet er asymmetrisk (barnevernloven, 1992, § 4-1).

Barn ønsker støtte til å være hovedpersonen i eget liv, og oppmuntring fra kontaktpersonen til å uttrykke egne ønsker kan være avgjørende for at medvirkningen skal oppleves vellykket for barnet (Sæbjørnsen & Willumsen, 2015). Shier (2001) argumenterer for at det kan være et uttrykk for makt eller manipulasjon i situasjonen dersom barnet ikke får medvirke eller blir anerkjent som samarbeidspartner. Nivåene i medvirkningstrappen kan forklare hvordan barnets medvirkning først blir reell på det fjerde medvirkningsnivået, der det inviteres til å være en deltakende part i beslutningsprosessen (Shiers, 2001). Dette kan bety at barnet får mulighet til å påvirke for eksempel hvilket hjelpetiltak det skal ha, istedenfor at det bare blir lyttet til, uten at det er noen garanti for at meningen får reelle konsekvenser. Stigen legger samtidig til grunn at økt grad av involvering gir barnet økt ansvar for beslutningene som fattes. Shier (2001) belyser likevel asymmetrien i maktforholdet mellom kontaktpersonen og barnet, og understreker at barn ikke skal bære ansvar de ikke ønsker. Dette samsvarer med funnene i Husby, Kiik & Juuls (2019) studie som viser at barn ikke nødvendigvis ønsker å ha det endelige ordet i en beslutning, men ønsker å bli tatt på alvor og delta i beslutningsprosessen.

4.3.2 Støtte barnet til å medvirke

Selv om barn mener at det er viktigere å bli hørt enn å få bestemme, opplever størsteparten av barn begrensede eller ingen muligheter til å medvirke i beslutningsprosesser (van Bijleveld et al., 2015). Ofte får barn bare mulighet til å innvirke i trivielle beslutninger og ikke større avgjørelser som de selv syntes er viktige (van Bijleveld et al., 2015). Dette bekreftes av Havnen et al.s (2020) studie som fant at bare 60% av barna ble snakket med i undersøkelser i barnevernet. I tillegg til at beslutningstaking handler om å komme til en konklusjon, dreier det seg om barnets opplevelse av å bli anerkjent og lyttet til om hva som er betydningsfullt for dem når en avgjørelse skal fattes (van Bijleveld et al., 2015). Når barn likevel ikke behøver å ha det endelige ordet i en beslutning, men bare ønsker å være delaktig i beslutningsprosessen, kan man stille seg spørsmålet om det er enklere å la være å legge til rette for medvirkning enn motsatt (Husby, Kiik & Juul, 2019).

Som tidligere nevnt, legger en tillitsfull relasjon til rette for medvirkning (Sæbjørnsen & Willumsen, 2015). Dette indikerer at kontaktpersonen heller bør bruke makten gjennom samarbeid, som en form for støtte til barnet, slik at de prater enklere (Husby, Kiik & Juul, 2019). For å fremme tilliten bør voksne minimere bruk av makt som en form for kontroll, da dette kan gjøre at barn føler seg presset til å si noe og ha en mening (Husby, Kiik & Juul, 2019). Hasle (2013) påpeker hvordan barnets kamp for kjærlighet og respekt kan føre til at barnet tilpasser sine synspunkter for å erfare anerkjennelse i relasjonen. Om et barn for eksempel søker anerkjennelse fra en forelder samtidig som hos kontaktpersonen, kan det oppleve en indre konflikt (Skjefstad, 2012, 67). På den måten kan det tenkes at barnets søken etter anerkjennelse kan ha betydning for hva barnet sier til barnevernet, og dermed være til hinder for reell medvirkning.

Relasjonen mellom barnet og kontaktpersonen er avgjørende for medvirkningen (Husby, Kiik & Juul, 2019). Som det ble diskutert tidligere, ønsker barn at kontaktpersonen opptrer som en kjærlig forelder, til tross for rollen som profesjonell. Barn som har det vanskelig trenger å bli respektert og tatt på alvor (Husby, Kiik & Juul, 2019). Van Bijleveld et al.s (2015) studie indikerer imidlertid at kontaktpersoner ikke først og fremst må fokusere på relasjonen, men hvordan de ser på barnet. Kanskje behøver ikke betydningen av relasjoner å stå i motsetning til synet på barnet, men heller sees i sammenheng med barnets ønske om å være

hovedpersonen i eget liv (Sæbjørnsen og Willumsen, 2015). Dette peker på viktigheten av at kontaktpersonen ser på barna som selvstendige og ansvarlige individer, og inntar en deltakerrolle i dagliglivet til barna ved å lytte til det de har å si (Husby, Kiik, Juul, 2019). Er kontaktpersonen bevisst barnets rettigheter til å medvirke, kan det hindre at barnet føler seg krenket eller uviktig i beslutningsprosessen (Husby, Kiik, Juul, 2019). På den måten kan en god relasjon bidra til at barn føler seg fri til å uttrykke sin mening og bli tatt på alvor (van Bijleveld et al., 2015). Dette kan fremme barns opplevelse av god medvirkning.

5. OPPSUMMERING

Oppgaven ble innledet med et sitat fra et barn i Forandringsfabrikken (Forandringsfabrikken, 2017, s. 61). Barnet ønsket en kontaktperson som viste kjærlighet, tillit og anerkjennelse, og la til rette for medvirkning. Fokuset i oppgaven var å belyse hvilke aspekter ved en relasjon som kan ha betydning for barns opplevelse av medvirkning. Resultatene fra litteraturstudien viser at hvilke faktorer som utgjør en god relasjon, er komplekst. En relasjon preget av tillit, anerkjennelse og gjensidighet kan fremme barns opplevelse av å medvirke i beslutningsprosesser i barnevernet, men det er ingen garanti for at barn blir gitt anledning til å medvirke. Asymmetrien i relasjonen og synet kontaktpersonen har på barnet er faktorer som påvirker i hvilken grad barnet blir invitert til å medvirke. Dersom makten i relasjonen deles mellom kontaktpersonen og barnet, kan det styrke samarbeidet. En god relasjon kan bidra til at barnet opplever at flere av beslutningene som fattes er til det beste for seg.

Gjennom oppgaven har jeg fått et videre blikk på relasjonens betydning for barns opplevelse av medvirkning. I etterkant av litteraturstudien ser jeg at forforståelsen min av barns medvirkning har gjort at jeg ikke var klar over barrierene som kan hindre at barn opplever god medvirkning. Forforståelsen min har samtidig vært nyttig for å kunne sammenligne hvilken ny innsikt jeg har fått i etterkant av denne oppgaven (Dalland, 2017, s. 198). Jeg har fått større innsikt i hvilke kvaliteter ved en god relasjon som kan ha betydning for barns opplevelse av å medvirke. Samtidig overrasket det meg at barn opplever at muligheten for å medvirke ikke alltid er til stede. Litteraturstudie har derfor vært en god metode for å besvare oppgaven. Samtidig ville det vært nyttig å intervju mine egne informanter, dersom jeg skulle foretatt en ny studie. Med innsikten jeg nå har fått, ville jeg muligens fokusert

problemstillingen mot barrierer som hindrer etableringen av en god relasjon eller studert nærmere hvorfor kontaktpersoner ikke legger bedre til rette for barns medvirkning.

Resultatene fra denne litteraturstudien peker i retning av at kvalitetssikring av relasjonen mellom kontaktpersonen og barnet er viktig. Jeg vil tro at kunnskapen har overførbarhetsverdi til dagsaktuelle situasjoner og kan bidra til å utvikle dagens barnevernpraksis. Dersom fokuset på relasjonen blir vektlagt i utøvelsen av sosialt arbeid, kan dette kan ha stor betydning for barnas opplevelse av møtet med barnevernet og i hvilken grad de føler seg ivaretatt. Barneverntjenesten er til for barna, og derfor ønsker jeg som sosionom å legge til rette for at barn kan kjenne seg trygge i relasjonen og få anledning til å medvirke i beslutninger som angår dem. Ingen barn skal oppleve å bli oversett eller kjenne seg uviktig i sitt eget liv.

6. REFERANSER

Aamodt, L. G. (2014). *Den gode relasjonen* (2.utg.). Gyldendal akademisk

Aveyard, H. (2019). *Doing a Literature Review in Health and Social Care* (4.utg.). McGraw-Hill Education

Backe-Hansen, E. (2011). *Teoretiske perspektiver i synet på ungdoms medvirkning – en litteraturgjennomgang.*

https://www.regjeringen.no/contentassets/e68e3849077544e0a23f060916e2e3f2/n o/sved/backe-hansen_elisabeth_litteraturgjennomgang.pdf

Barnelova. (1981). *Lov om barn og foreldre* (LOV-1981-04-08-7). Lovdata.

<https://lovdata.no/lov/1981-04-08-7>

Barne- og familiedepartementet (2021, 27.januar). *FNs konvensjon om barnets rettigheter: Vedtatt av De forente nasjoner 20. november 1989; Ratifisert av Norge 8. januar 1991* (Rev. oversettelse mars 2003 med tilleggsprotokoller).

https://www.regjeringen.no/globalassets/upload/kilde/bfd/bro/2004/0004/ddd/pdf v/178931-fns_barnekonvensjon.pdf

Barne- og familiedepartementet (2018, 28.juni). Endringer i barnevernloven fra 1. juli.

<https://www.regjeringen.no/no/aktuelt/endringer-i-barnevernloven-fra-1.-juli/id2606170/>

Barnevernloven. (1993). *Lov om barneverntjenester* (LOV-1953-07-17-14).

<https://lovdata.no/dokument/NL/lov/1992-07-17-100?q=Barnevernloven>

BarnevernsProffene (2018). *Barnas barnevern: trygt, nyttig og samarbeidende for barn.*

Universitetsforlaget

- Bunkholdt, V. & Kvaran, I. (2015). *Kunnskap og kompetanse i barnevernsarbeid*. Gyldendal akademisk
- Christiansen, Ø. & Kojan, B. H. (2016). *Beslutninger i barnevernet*. Universitetsforlaget
- Dalland, O. (2017). *Metode og oppgaveskriving* (6.utg.). Gyldendal akademisk
- Eide, S. B. (2016). Brukermedvirkning? I R. Kroken og O. J. Madsen (Red.) *Forvaltning av makt og moral i velferdsstaten. Fra sosialt arbeid til «arbeid med deg selv*, (s. 26-41). Gyldendal akademisk
- FO. (u.å.). *Sosionomen i barnevernet*. <https://www.fo.no/aktuelle-brosjyrer/sosionomen-i-barnevernet-article6007-1335.html>
- FO. (2020). *Yrkesetisk Grunnlagsdokument for barnevernspedagoger, sosionomer, vernepleiere og velferdsvitere 2019-2023*. <https://www.fo.no/getfile.php/1324847-1580893260/Bilder/FO%20mener/Brosjyrer/Yrkesetisk%20grunnlagsdokument.pdf>
- Forandringsfabrikken. (2017). *Barnevernet fra oss som kjenner det: fortellinger fra 62 ungdommer*. Forandringsfabrikken kunnskapsenter
- Forskrift om medvirkning og tillitsperson. (2014). *Forskrift om medvirkning og tillitsperson* (FOR-2014-06-01-697). Lovdata. <https://lovdata.no/forskrift/2014-06-01-697>
- Forvaltningsloven. (1967). *Lov om behandlingsmåten i forvaltningssaker* (LOV-1967-02-10). Lovdata. <https://lovdata.no/lov/1967-02-10>
- Grunnloven. (1814). *Kongeriket Noregs grunnlov* (LOV-1814-05-17). Lovdata. <https://lovdata.no/lov/1814-05-17-nn>
- Hart, R. (1992). *Children's participation: From tokenism to citizenship*. Florence: UNICEF International Child Development Centre.

Hasle, B. (2013). Ungdoms deltakelse i lys av makt og anerkjennelse. *Barn*, 31(3), 69-82.

<https://www.ntnu.no/ojs/index.php/BARN/article/view/3741>

Havnen, K. J. S., Christiansen, Ø., Ljones, E. H., Lauritzen, C., Paulsen, V., Jarlby, F. og Vis, S. A. (2020). *Barnevernets undersøkelsesarbeid, delrapport 5: Å medvirke når barnevernet undersøker. En studie av barn og foreldres medvirkning i barnevernets undersøkelsesarbeid* (UiT Norges Arktiske Universitet Rapport 5).

https://bufdir.no/globalassets/global/nbbf/barnevern/a_medvirke_nar_barnevernet_undersoker_en_studie_av_barn_og_foreldres_medvirkning_i_barnevernets_undersokelsesarbeid.pdf

Honneth, A. (2007). *Kamp om anerkjennelse: om de sosiale konfliktenes moralske grammatikk* (2.utg). Pax Forlag

Husby, I. S. D., Slettebø, T. & Juul, R. (2018). Partnerships with children in child welfare: The importance of trust and pedagogical support. *Child & Family social work*, 23(3), 443-450.

<http://web.a.ebscohost.com.galanga.hvl.no/ehost/pdfviewer/pdfviewer?vid=1&sid=ac31ca27-da5b-48ec-a1fd-bf0e98d15fd8%40sessionmgr4007>

Husby, I. S. D., Kiik, R. & Juul, R. (2019). Children's encounters with professionals – recognition and respect during collaboration. *European Journal of Social Work*, 22(6), s. 987-998. [https://www.tandfonline-](https://www.tandfonline-com.galanga.hvl.no/doi/pdf/10.1080/13691457.2018.1473841?needAccess=true)

[com.galanga.hvl.no/doi/pdf/10.1080/13691457.2018.1473841?needAccess=true](https://www.tandfonline-com.galanga.hvl.no/doi/pdf/10.1080/13691457.2018.1473841?needAccess=true)

Meld. St.1 (2007-2011). *Det gode barnevernet*. Forandringsfabrikken.

<https://www.forandringsfabrikken.no/files/Stortingsmelding-nr.1-Det-gode-barnevernet.pdf>

Prop. 169 L (2016-2017). *Endringer i barnevernloven mv. (bedre rettssikkerhet for barn og foreldre)*. Barne-og familiedepartementet.

<https://www.regjeringen.no/no/dokumenter/prop.-169-l-20162017/id2568801/?ch=4>

Seim, S. & Slettebø, T. (Red.). (2007). *Brukermedvirkning i barnevernet*. Universitetsforlaget

Shier, H. (2001). Five levels of participation. *Children & society*, 15, 107-117.

<http://web.a.ebscohost.com.galanga.hvl.no/ehost/pdfviewer/pdfviewer?vid=1&sid=dc255258-19cf-4321-bb80-3d7433d96c92%40sessionmgr4007>

Shier, H. (2001). Pathways to Participation: Openings, Opportunities and Obligations.

Children & society, 15, 107-117.

<http://web.a.ebscohost.com.galanga.hvl.no/ehost/pdfviewer/pdfviewer?vid=1&sid=dc255258-19cf-4321-bb80-3d7433d96c92%40sessionmgr4007>

Shier, H. (2008). Pathways to Participation Revisited: Nicaragua Perspective. *New Zealand association for intermediate and middle schooling*, 2, 14-19.

[https://www.harryshier.net/docs/Shier-Pathways to Participation Revisited NZ2006.pdf](https://www.harryshier.net/docs/Shier-Pathways%20to%20Participation%20Revisited%20NZ2006.pdf)

Skjefstad, N. (2012). Brukermedvirkning sett i et anerkjennelsesteoretisk perspektiv. I A. G. Jenssen og I. M. Tronvoll (Red.) *Brukermedvirkning: likeverd og anerkjennelse* (s. 54-69). Universitetsforlaget.

Skårstad, A. S., Havnen, K. J. S., Fylkesnes, M. K., Kojan, B. H., Christiansen, Ø., Langsrud, E., Jarlby, F., Jørgensen, K., Sørli, H. E., Gresdahl, M. & Skrove, G. (2020). *Akutt – for hvem? Akuttarbeid i kommunalt barnevern* (NTNU Rapport 4).

https://www.bufdir.no/globalassets/global/nbbf/barnevern/akutt_for_hvem_akuttarbeid_i_kommunalt_barnevern.pdf

Strandbu, A. & Vis, S. A. (2016). Barnets deltakelse i beslutningene. I Ø. Christiansen & B. H. Kojan (Red.), *Beslutninger i barnevernet* (s. 144-161). Universitetsforlaget.

- Sæbjørnsen, S. E. N. & Willumsen, E. (2015). Service user participation in interprofessional teams in child welfare in Norway: vulnerable adolescents' perceptions. *Child & family social work*, 22, 44-53. <https://onlinelibrary-wiley-com.galanga.hvl.no/doi/10.1111/cfs.12242>
- Thrana, H. M. (2016). Kjærlighetens inntreden i barnevernet – en utfordring for den profesjonelle relasjon? *Tidsskriftet Norges Barnevern*, 93(2), 96-109. https://www.idunn.no/tnb/2016/02/kjaerlighetens_inntreden_i_barnevernet_en_utfordring_for_d
- Vagli, Å. (2014). Ubehaget i barnevernsarbeid. I A. Ohnstad, M. Rugkåsa og S. Ylvisåker (Red.), *Ubehaget i sosialt arbeid* (s. 100-115). Gyldendal Akademisk.
- van Bijleveld, G. G., Dedding, C. W. M., & Bunders-Aelen, J. F. G. (2015). Children's and young people's participation within child welfare and child protection services: a state-of-the-art review. *Child & family social work*, 20, 129-138. <https://onlinelibrary-wiley-com.galanga.hvl.no/doi/epdf/10.1111/cfs.12082>